

pašapziņu, kultūras tēlus un etniskos stereotipus Latvijā un Lietuvā, un norādīt uz dažiem stereotipu izpētes veidiem.

Grāmatas apskatā akcentētas vien dažas jomas no tajā analizētā pētījuma, kas piedāvā nedaudz citu skatījumu uz starpetniskajām attiecībām un interesantu pieeju etnisko stereotipu izzināšanai. Paldies autorēm par ierosmi!

Ilze Boldāne

LATVIJAS VĒSTURNIEKU KOMISIJAS RAKSTI
24. sējums

BALTIJAS REĢIONA VĒSTURE
20. GADSIMTA 40.–80. GADOS

Baltijas reģiona vēsture 20. gadsimta 40.–80. gados: Latvijas Vēsturnieku komisijas 2007. gada pētījumi un starptautiskās konferences “Baltija Otrajā pasaules karā (1939–1945)” materiāli, 2007. gada 6.–7. novembris, Rīga. – Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2009. – 599 lpp. (Latvijas Vēsturnieku komisijas raksti, 24. sēj.)

Klajā nācis jau 24. Latvijas Vēsturnieku komisijas rakstu sējums, kalpojot par apliecinājumu nenogurstošajam darbam, ko minētā organizācija līdz šim veitījusi vēstures zinātnes pētījumu veicināšanai Latvijā.

Sējums veltīts Baltijas reģiona vēsturei 20. gadsimta 40.–80. gados un ietver arī 2007. gada novembrī notikušās Otrā pasaules kara tematikai veltītās starptautiskās konferences materiālus.

24. sējums ir viens no plašākajiem kā apjoma, tā autoru skaita ziņā. To ievada Ineša Feldmaņa raksts par Vācijas nostāju pret Latvijas okupāciju un sovietizāciju 1940.–1941. gadā, kur tiek skatītas nacistiskās Vācijas diplomātijas intereses tobrīd jau padomju okupētajā Latvijā līdz kara sākuma brīdim un abu pušu sarunas par vācbaltiešu izceļošanu.

Nodaļu par nacistiskās Vācijas okupācijas periodu ievada Jura Pavloviča raksts par Latvijas apriņķu administrāciju civilpārvaldes ieviešanas laikā, kurā aplūkota latviešu apriņķu iestāžu darbība pārejas periodā pēc varu maiņas. Kārlis Kangeris apskata Latviešu leģiona priekšvēsturi līdz tā dibināšanas brīdim, norādot, ka Hitlera pavēle par Latviešu leģiona izveidošanu varēja sakrist ar atsevišķu vadošu latviešu interesēm. Uldis Neiburgs aplūko atsevišķus mazizpētītus nacistiskās okupācijas laika pretošanās kustības darbības aspektus, pievēršot īpašu uzmanību šo grupu dalībnieku sakariem ar ārvalstīm.

Nodaļā par padomju okupācijas periodu Antonijs Zunda analizē Baltijas jautājumu ASV un Lielbritānijas diplomātijā 50. gadu otrajā pusē, izvērtējot arī baltiešu trimdas diplomātu un organizāciju aktivitātes. Aleksandrs Ivanovs apskata 20. gadsimta 60.–80. gadu Latvijas vēstures historiogrāfiju, mēģinot veidot vispusīgu priekšstatu par analizējamo pētījumu faktogrāfiju. Ģirts Krūmiņš raksta par lauksaimniecības politiku

Latvijā 1985.–1989. gadā, uzsverot PSRS ekonomisko reformu ietekmi uz Latvijas lauksaimniecību.

Lielāko daļu sējuma aizņem starptautiskās konferences materiāli, ko ievada referāti par Baltijas valstu ārpolitiku 1939.–1941. gadā. Jānis Taurēns aplūko minētā perioda Latvijas ārpolitikas historiogrāfijas problēmas, uzsverot – kopumā historiogrāfija tuvojas secinājumam, ka nekāda diplomātiskā meistarība tobrīd nevarēja glābt Baltijas valstis. Ilgvars Butulis raksta par Otrā pasaules kara atspoguļojumu 1939.–1940. gada Latvijas militārajos žurnālos, pievienojot arī atbilstošu statistiku. Jānis Ķeruss izvērtē priekšstatus par Latvijas neitralitāti Otrā pasaules kara sākumā šī jēdziena plašo interpretācijas iespēju ietvaros. Argita Daudze analizē Zviedrijas diplomātisko misiju vērtējumus par situāciju Latvijā 1939.–1940. gadā, atzīmējot Zviedrijas izteikti vienaldzīgo attieksmi. Kārlis Kangeris apskata Vācijas un Zviedrijas 1941. gada slepenos līgumus ar PSRS par savstarpējo prasību noregulēšanu Baltijas valstīs.

Nodaļu par Latvijas, Lietuvas un Igaunijas 1940. gada okupācijas izpētes stāvokli un perspektīvām ievada Jura Ciganova raksts par Latvijas armijas inventāra un īpašumu pārņemšanu pēc padomju okupācijas, kurā norādīts, ka tā tika veikta pavisam, apgrūtinot zaudējumu noteikšanu mūsdienās. Olafs Mertelsmans (Igaunija) analizē pāreju uz plāna ekonomiku padomju okupētajā Igaunijā, kas, pēc viņa domām, Igaunijai nozīmēja līdz 10 procentu kopprodukta zaudējumu neizdevīgo tirdzniecības noteikumu dēļ. Rasa Pārpuce raksta par Baltijā palikušajām vācu izcelotāju kultūras vērtībām 1940.–1941. gadā un PSRS–Vācijas sarunām par šo tēmu. Aigi Rahi-Tamma (Igaunija) apskata Igaunijas Iekšlietu tautas komisariāta arhīvu nodaļas darbību padomju aizmugurē 1941.–1944. gadā un tās lomu politiski neuzticamu personu kartotēkas sastādīšanā. Antonijs Zunda izvērtē Lielbritānijas attieksmi pret Baltijas valstu okupāciju 1940.–1941. gadā, norādot, ka tā svārstījās starp *de facto* un *de iure* pieeju.

Nodaļu par vācu okupācijas laika pētniecības problēmām aizsāk Ineša Feldmaņa raksts par šīs tēmas uztveres versijām un izpētes problēmām, uzsverot tā sauktās uzvarētāju versijas izskaušanas nepieciešamību. Boriss Sokolovs (Krievija) izvērtē mūsdienu Krievijas sabiedriskās domas attieksmi pret Baltijas valstīm Otrajā pasaules karā, īpaši apskatot padomju okupācijas nolieguma tendenci. Uldis Neiburgs aplūko nacistiskās okupācijas laika pretošanās kustības teorētiskās problēmas, norādot, cik svarīgi ir skatīt to tālaika konkrētās situācijas kontekstā. Kaspars Zellis raksta par atbrīvošanas un brīvības tematiku nacistu okupācijas laika propagandas materiālos, pieminot, ka padomju un nacistu propagandas metodes bija līdzīgas. Tomass Hīo (Igaunija) vērtē, cik lielā mērā vācu militārās varas iestādes Igaunijas teritorijā ievēroja Hāgas konvenciju, un secina, ka 1941. un 1944. gadā to lielā mērā ignorēja.

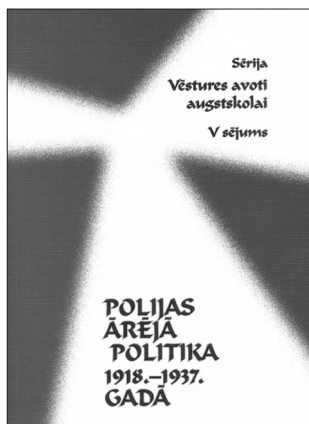
Arūns Bubnis (Lietuva) analizē Lietuvas policijas bataljonu darbību Latvijā 1944.–1945. gadā pēc atkāpšanās uz Kurzemi. Arkadjušs Adamčiks (Polija) apskata Pilsudska ideju piekritēju ģeopolitiskās koncepcijas Otrā pasaules kara laikā un to plānus par iespējamo pēckara sadarbību ar Baltijas valstīm. Andrus Stoļarovs (Lietuva) apraksta 12. lietuviešu policijas bataljona darbību Baltkrievijā Otrajā pasaules karā. Jevgeņijs Grebeņš

(Baltkrievija) izvērtē Baltkrievijas ģenerālapgabala iedzīvotāju ikdienas dzīves aspektus, galvenokārt sociālās politikas jomā. Viktors Duks raksta par militārās arheoloģijas iespējām Otrā pasaules kara norišu izpētē un militārvēstures entuziastu un profesionāļu sadarbības iespējām. Heinrihs Strods vērtē PSRS kaujinieku darbību Latvijā 1941.–1945. gadā un secina, ka Baltijas valstīs tā pilnīgi izgāzās.

Nodaļā par baltiešu karavīriem Otrā pasaules kara frontēs Ilze Jermacāne apskata Latvijas Valsts arhīva dokumentus par 201. latviešu strēlnieku divīziju 1941.–1942. gadā un to nozīmi jaunu atzinumu un pieeju meklējumos. Valdis Kuzmins apraksta 15. latviešu SS divīzijas cīņas Veļikajas upes pozīcijās, sniedzot tās zaudējumu uzskaiti. Darjušs Roguts (Polija) izvērtē aizturēto latviešu atrašanos padomju pēckara filtrācijas nometnēs, norādot uz necilvēciskajiem apstākļiem tajās.

Vēl viens mazs, bet vērā ņemams solis svarīga Latvijas vēstures perioda izpētē ir paveikts, un kārtējais sējums ir gājis tautā.

Juris Pavlovičs

Polijas ārējā politika 1918.–1937. gadā. Vēstures avotu krājums / Sast., tulk. un koment. Ē. Jēkabsons. – Rīga, 2009. – 256 lpp. (Sērija “Vēstures avoti augstskolai”, V sēj.)

Latvijas Universitātes sērijā “Vēstures avoti augstskolai” (atbildīgais redaktors profesors Ilgvars Misāns) 2009. gada vasarā iznācis jau 5. sējums. LU Latvijas vēstures institūta vadošais pētnieks un LU Vēstures un filozofijas fakultātes asociētais profesors Dr. hist. Ēriks Jēkabsons sastādījis dokumentu krājumu par Polijas ārējo politiku 1918.–1937. gadā.

Grāmatas ievadā sniegta pamatinformācija par Polijas situāciju no tās trim dališanām

laikā no 1772. līdz 1795. gadam (resp. Polijas valsts bojāejas) līdz valstiskuma atjaunošanai 1918. gadā, kad Pirmā pasaules kara beigās agrākās Polijas sadalītājvalstis (Krievija, Austroungārija un Vācija) cieta sakāvi. Dokumentu krājumā ir apkopoti būtiskākie un izteismīgākie Polijas un Latvijas vēstures avoti, kuri raksturo Polijas ārējās politikas galvenās iezīmes laikā kopš tās neatkarības atjaunošanas 1918. gada novembrī līdz 1937. gada beigām (kā paskaidro sastādītājs, līdz ar 1938. gadu Eiropā faktiski sākās pirmskara krīze, kurā Polijai bija viena no galvenajām lomām un kas pelna atsevišķu analīzi). Publicētie dokumenti atspoguļo Polijas divpusējās attiecības ar divām tai nelabvēlīgajām lielvalstīm – Vāciju un PSRS, ar Rietumu lielvalstīm, Lietuvu, Čehoslovākiju, Rumāniju, Ungāriju un citām Eiropas zemēm, kā arī starptautisko organizāciju – Tautu Savienību. Galvenā vērība krājumā pievērsta Polijas attiecībām ar Latviju.

Ē. Jēkabsons izvēlējies un tulkojis dokumentus no dažādiem Polijas 20. gadsimta pirmās puses vēstures dokumentu krājumiem (Polijas Ārlietu